

การเปลี่ยนแปลงครอบครัวไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และดิจิทัล*

THE TRANSFORMATION OF THAI FAMILIES UNDER THE FORCES OF GLOBALIZATION AND DIGITALIZATION

วิชุดา ผาทอง

Wichuda Phathong

โรงเรียนชุมชนบ้านปากสวาย

Ban Pak Suai Community School, Thailand

Corresponding Author's Email: wichuda_phathong@gmail.com

วันที่รับบทความ : 20 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 30 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 31 สิงหาคม 2568

Received 20 August 2025; Revised 30 August 2025; Accepted 31 August 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงครอบครัวไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และดิจิทัล โดยพิจารณาทั้งมิติด้านโครงสร้าง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น ครอบครัวไทยได้ปรับตัวจากครอบครัวขยายสู่ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวรูปแบบใหม่ อาทิ ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวผสม และคู่สมรสเพศเดียวกัน ขณะเดียวกันเศรษฐกิจดิจิทัลและการเคลื่อนย้ายแรงงานได้สร้างทั้งโอกาสและความเหลื่อมล้ำ ค่านิยมทางวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศและการเลี้ยงดูบุตรในโลกออนไลน์ ขณะที่เทคโนโลยีดิจิทัลก่อให้เกิดทั้งการเชื่อมโยงและความเปราะบางในครอบครัว ผลการศึกษาชี้ว่าครอบครัวไทยกำลังเผชิญทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ และสะท้อนถึงความต่อเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม บทความเสนอแนวทางพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งผ่านการเสริมสร้าง

Citation:

* วิชุดา ผาทอง. (2568). การเปลี่ยนแปลงครอบครัวไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และดิจิทัล. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 2(4), 15-25.

Wichuda Phathong. (2025). The Transformation of Thai Families under the Forces of Globalization and Digitalization. Journal of Social Sciences Innovations, 2(4), 15-25;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2025.15>

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

ทักษะดิจิทัล การสนับสนุนสวัสดิการที่เหมาะสม และการฟื้นฟูบทบาทของศาสนาและชุมชนท้องถิ่นเพื่อรองรับพลวัตโลกยุคใหม่

คำสำคัญ: ครอบครัวไทย, โลกาภิวัตน์, ดิจิทัล, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม, ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น

Abstract

This article analyzes the transformation of Thai families under the influence of globalization and digitalization, focusing on structural, economic, cultural, and intergenerational dimensions. Thai families have shifted from extended families to nuclear and diverse forms such as single-parent, blended, and same-sex families. Meanwhile, the digital economy and labor migration have created both opportunities and inequalities. Cultural values have moved toward gender equality and digital parenting, while digital technology has simultaneously enhanced connectivity and increased family vulnerability. The study reveals that Thai families face both positive and negative impacts, reflecting a dynamic interplay between cultural continuity and change. Policy recommendations include strengthening digital family skills, expanding inclusive welfare systems, and revitalizing the role of religion and local communities to support families in adapting to global transformations.

Keyword: Thai Familym, Globalization, Digitalization, Social Change, Intergenerational Relations

บทนำ

ครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการหล่อหลอมบุคคลและสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ครอบครัวทำหน้าที่เป็นหน่วยแรกของการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี คุณธรรม และจริยธรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งยังเป็นรากฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และอารมณ์จิตใจ (ประเวศ วะสี, 2556)

ในสังคมไทยดั้งเดิม ครอบครัวขยายที่มีหลายรุ่นอาศัยอยู่ร่วมกันช่วยสร้างสายสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง และเป็นกลไกในการเกื้อกูลทางเศรษฐกิจและสังคม

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยไม่อาจแยกตัวออกจากพลวัตโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้เกิดการเชื่อมโยงในมิติเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ส่งผลให้ ค่านิยมและรูปแบบชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป เช่น การเพิ่มขึ้นของครอบครัวเดี่ยวและ ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เนื่องจากแรงกดดันทางเศรษฐกิจและการย้ายถิ่นเพื่อทำงาน (Giddens, 2002) ขณะเดียวกัน การปฏิวัติดิจิทัลและการแพร่หลายของอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ ได้สร้างทั้งโอกาสและความท้าทายต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว ทั้งในด้านการสื่อสารที่สะดวกขึ้นและการเกิดช่องว่างระหว่างวัย (Tapscott, 2009)

จากบริบทดังกล่าว จึงเกิดคำถามเชิงวิชาการว่า “ครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และดิจิทัล?” คำถามนี้ไม่เพียงสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของครอบครัว แต่ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงในมิติทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และ ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น

การศึกษานี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงของ ครอบครัวไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาในโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีดิจิทัล เข้ามามีอิทธิพลอย่างชัดเจน ผลการศึกษาไม่เพียงช่วยให้เข้าใจพลวัตของครอบครัวไทย แต่ยัง สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนานโยบายสังคม การศึกษา และการสร้างเสริมครอบครัว เข้มแข็งในอนาคต ทั้งในมิติการคงคุณค่าของความเป็นไทยและการปรับตัวให้สอดคล้องกับโลก สมัยใหม่ (Inglehart & Baker, 2000)

จะเห็นได้ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมไทย ทำหน้าที่เป็นแหล่งหล่อหลอมบุคคล ถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี และคุณค่าทางสังคมจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งยังเป็นที่พักพิงทั้งด้านเศรษฐกิจและจิตใจมาอย่างยาวนาน แต่เมื่อสังคมโลกเผชิญกับ กระแสโลกาภิวัตน์และการปฏิวัติดิจิทัล รูปแบบและบทบาทของครอบครัวไทยก็ต้อง ปรับเปลี่ยนไปตามพลวัตเหล่านี้ โลกาภิวัตน์ทำให้เศรษฐกิจและวัฒนธรรมเชื่อมโยงถึงกันอย่าง รวดเร็ว ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมของครอบครัวไทยไม่เหมือนเดิม ขณะเดียวกันการพัฒนา เทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารออนไลน์ก็สร้างทั้งโอกาสและความท้าทายใหม่ๆ ที่กระทบต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดคำถามสำคัญว่า

ภูมิหลังและบริบทของครอบครัวไทย

ในอดีต ครอบครัวไทยมีลักษณะเด่นคือเป็น ครอบครัวขยาย (Extended Family) ซึ่งประกอบด้วยหลายรุ่นอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ปู่ย่าหรือตายาย พ่อแม่ และลูกหลาน ลักษณะเช่นนี้ สะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่แน่นแฟ้น โดยครอบครัวไม่ได้จำกัดอยู่แค่พ่อแม่และ บุตรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด การดำรงชีวิตร่วมกันของหลายรุ่นในบ้านเดียว ช่วยสร้างความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การแบ่งปันแรงงานเกษตร การดูแล ผู้สูงอายุ และการเลี้ยงดูเด็ก (นฤมล นันทศิริ, 2548) นอกจากนี้ครอบครัวยังมีบทบาทเป็น หน่วยการผลิตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในสังคมเกษตรกรรมที่สมาชิกทำงานร่วมกันในไร่นา

ศาสนาพุทธและวัฒนธรรมไทยมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อโครงสร้างและวิถีชีวิตของ
 ครอบครัวไทย ครอบครัวถูกมองว่าเป็นแหล่งอบรมบ่มเพาะคุณธรรมตามหลักพุทธธรรม เช่น
 ความกตัญญูต่เวทีก การเคารพผู้ใหญ่ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม เด็กถูกสอนให้มีหน้าที่ต่อ
 บิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ ขณะเดียวกันพ่อแม่ก็มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาและ
 ปลูกฝังศีลธรรม (พิเชฐ สายพันธ์, 2554) นอกจากนี้ ขนบธรรมเนียมไทย เช่น การทำบุญ
 ประเพณีและงานประจำปี ยังเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือญาติและเสริมสร้าง
 ความสามัคคีในชุมชน

การเปลี่ยนแปลงก่อนยุคโลกาภิวัตน์

ก่อนที่กระแสโลกาภิวัตน์จะส่งผลโดยตรง ครอบครัวไทยได้เผชิญการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายในประเทศ โดยเฉพาะการเข้าสู่ ยุคอุตสาหกรรมและการขยายตัวของเมืองศึกษาหลังทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา การย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อแสวงหางานและการศึกษา ส่งผลให้โครงสร้างครอบครัวขยายเริ่มแปรเปลี่ยนไปเป็น ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) มากขึ้น เนื่องจากสมาชิกบางส่วนต้องแยกย้ายออกไปทำงานในเมือง ความผูกพันของเครือญาติจึงลดลงเมื่อเทียบกับสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิม (โครงการวิจัยจุฬาลงกรณ์, 2539) กระบวนการดังกล่าวทำให้บทบาทครอบครัวในฐานะหน่วยการผลิตลดความสำคัญลง และเปลี่ยนเป็นครอบครัวที่เน้นการบริโภคและการสนับสนุนทางเศรษฐกิจผ่านการทำงานนอกบ้านมากขึ้น

มิติของการเปลี่ยนแปลงภายใต้โลกาภิวัตน์และดิจิทัล

1. การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง

หนึ่งในปรากฏการณ์ที่เห็นชัดที่สุดคือการเปลี่ยนผ่านจากครอบครัวขยายไปสู่ครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขนาดเล็กมากขึ้น การย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหางานในเมืองและต่างประเทศทำให้หลายครอบครัวไม่สามารถอยู่ร่วมกันหลายรุ่นได้เหมือนในอดีต ครอบครัวขยายที่เคยมีปู่ย่า ตายาย และญาติพี่น้องอาศัยอยู่ร่วมกันจึงค่อย ๆ ลดบทบาทลง (Thornton & Lin, 1994) นอกจากนี้ครอบครัวเดี่ยวเองก็แตกแขนงไปเป็นหลายรูปแบบ เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่เกิดจากการหย่าร้างหรือการเลือกอยู่ลำพัง ครอบครัวคู่สมรสเพศเดียวกันซึ่งเริ่มเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในสังคม และครอบครัวผสมที่เกิดจากการแต่งงานใหม่หรือการรวมตัวของครอบครัวต่างสายเลือด (Cherlin, 2010)

2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

โลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติอย่างกว้างขวาง ครอบครัวจำนวนมากต้องเผชิญกับสภาพ "ครอบครัวแรงงานข้ามชาติ" ที่สมาชิกบางส่วนต้องเดินทางไปทำงานต่างประเทศและส่งเงินกลับบ้าน ผลลัพธ์คือการขาดการดูแลกันอย่างใกล้ชิดในชีวิตประจำวัน (Asis, 2006) ขณะเดียวกันเทคโนโลยีดิจิทัลก็สร้างรูปแบบรายได้ใหม่ เช่น การทำงานออนไลน์ อีคอมเมิร์ซ และงานฟรีแลนซ์ ทำให้ครอบครัวบางส่วนสามารถพึ่งพารายได้จากแพลตฟอร์มดิจิทัลได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้ยังนำมาซึ่งปัญหาความ

เหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในครอบครัว เนื่องจากไม่ใช่ทุกคนที่เข้าถึงทักษะและโอกาสในเศรษฐกิจดิจิทัลได้เท่าเทียมกัน (Castells, 2010)

3. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและค่านิยม

การปรับบทบาททางเพศเป็นอีกประเด็นสำคัญ ภายใต้อิทธิพลของโลกาภิวัตน์และสิทธิมนุษยชนสากล สังคมไทยเริ่มเปิดกว้างต่อความเท่าเทียมระหว่างชายและหญิงมากขึ้น ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในตลาดแรงงานและการตัดสินใจในครอบครัว ขณะเดียวกันอำนาจบิดาปิตาธิปไตยที่ผู้ชายเป็นใหญ่ในครอบครัวก็เริ่มลดลง (Connell, 2009) นอกจากนี้ วัฒนธรรมดิจิทัลยังเข้ามามีบทบาทต่อการเลี้ยงดูบุตร เด็กเติบโตขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยสื่อออนไลน์ พ่อแม่จำนวนมากจึงต้องเผชิญกับความท้าทายในการควบคุมการใช้สื่อและเสริมสร้างทักษะดิจิทัลให้กับลูกหลาน

4. ผลของเทคโนโลยีดิจิทัล

เทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารในครอบครัวอย่างสิ้นเชิง Social Media ทำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถติดต่อกันได้ตลอดเวลาแม้อยู่ห่างไกล แต่ก็มีผลด้านลบคือการสื่อสารแบบเผชิญหน้าลดลง (Hampton et al., 2011) สำหรับเด็กและเยาวชน ปรากฏการณ์ Digital Parenting กลายเป็นเรื่องท้าทาย พ่อแม่ต้องกำหนดขอบเขตการใช้เทคโนโลยีของลูก เพื่อป้องกันผลเสียจากการเสพติดและการเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เหมาะสม ขณะเดียวกัน ช่องว่างดิจิทัล (Digital Divide) ภายในครอบครัวก็ชัดเจนขึ้น เนื่องจากคนรุ่นเก่าอาจมีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยี ต่างจากเยาวชนที่เติบโตมากับโลกดิจิทัล

5. มิติความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น

โลกาภิวัตน์และดิจิทัลยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นอย่างลึกซึ้ง ความคาดหวังของพ่อแม่และปู่ย่าตายายต่อบทบาทของลูกหลานไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป รุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับความเป็นอิสระและการพัฒนาตนเอง ขณะที่รุ่นเก๋ามักเน้นคุณค่าความกตัญญูและการดูแลครอบครัว (Inglehart & Welzel, 2005) สิ่งนี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรุ่นทั้งในเรื่องวิถีชีวิต อาชีพ และค่านิยม แต่ก็มีกระแสการเจรจาและปรับตัวเพื่อหาสมดุลระหว่างความคิดเก่ากับความคิดใหม่

ผลกระทบและการตีความ

ผลกระทบเชิงบวก

กระแสโลกาภิวัตน์และดิจิทัลสร้างประโยชน์หลายประการต่อครอบครัวไทย โดยเฉพาะการเปิดกว้างทางความคิดและการเข้าถึงข้อมูล ครอบครัวสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมและแนวทางการดำเนินชีวิตที่หลากหลายจากทั่วโลก ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในสังคมโลก ขณะเดียวกันเทคโนโลยีดิจิทัลได้ช่วยลดช่องว่างทางภูมิศาสตร์ สมาชิกครอบครัวที่อยู่ห่างไกลสามารถสื่อสารกันได้ทันทีผ่านสื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ สิ่งนี้ช่วยเสริมสร้างสายสัมพันธ์ทางอารมณ์และการสนับสนุนกันแม้ไม่ได้อยู่ร่วมกัน (Wellman & Haythornthwaite, 2002) อีกทั้งยังเปิดโอกาสใหม่ทางเศรษฐกิจ เช่น การทำงานแบบออนไลน์ อีคอมเมิร์ซ และการประกอบอาชีพอิสระที่สร้างความยืดหยุ่นให้กับครอบครัว

ผลกระทบเชิงลบ

ในอีกด้านหนึ่ง โลกาภิวัตน์และดิจิทัลก็นำมาซึ่งความท้าทายและปัญหา ครอบครัวไทยเผชิญกับความเปราะบางมากขึ้น เช่น การหย่าร้าง การแยกครอบครัว และการลดลงของความผูกพันในครอบครัวขยาย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในบ้านก็ซับซ้อนขึ้น เนื่องจากการใช้เวลาร่วมกันลดลงและการพึ่งพาเทคโนโลยีในการสื่อสารมากเกินไป นอกจากนี้ ปัญหาการเสพติดดิจิทัลยังเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือเกมออนไลน์จนกระทบต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรม (Twenge, 2017) ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนถึงความเปราะบางใหม่ ๆ ที่สถาบันครอบครัวต้องเผชิญ

การตีความเชิงวัฒนธรรม: ความต่อเนื่อง vs การเปลี่ยนแปลง

ในมิติทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงครอบครัวไทยสามารถตีความได้สองแนวทาง แนวทางแรกคือความต่อเนื่อง (continuity) แม้จะเผชิญแรงกดดันจากโลกาภิวัตน์และดิจิทัล ครอบครัวไทยยังคงรักษาคุณค่าหลักบางประการ เช่น ความกตัญญู การเคารพผู้ใหญ่ และการเกื้อกูลกันระหว่างรุ่น แนวทางที่สองคือการเปลี่ยนแปลง (change) โดยค่านิยมใหม่ เช่น ความเป็นอิสระส่วนบุคคล การเท่าเทียมทางเพศ และการเปิดกว้างต่อความหลากหลายทางครอบครัว ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น (Beck & Beck-Gernsheim, 2002) การตีความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครอบครัวไทยในยุคปัจจุบันมิได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียว แต่เป็นการผสมผสานระหว่างการรักษารากฐานดั้งเดิมและการปรับตัวเข้ากับสังคมโลกสมัยใหม่

ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการพัฒนา

การส่งเสริมครอบครัวเข้มแข็งในสังคมดิจิทัล

ครอบครัวในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างศักยภาพเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลง การกำหนดนโยบายครอบครัวควรมุ่งเน้นการสร้าง “ครอบครัวเข้มแข็ง” ที่สามารถปรับตัวต่อเทคโนโลยี โดยรัฐควรจัดโครงการอบรมความรู้ดิจิทัลสำหรับพ่อแม่และผู้สูงอายุ เพื่อช่วยให้สามารถสื่อสารกับบุตรหลานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดช่องว่างทางเทคโนโลยี และเพิ่มความเข้าใจร่วมกันในครอบครัว (Livingstone & Helsper, 2007)

การปรับหลักสูตรการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะครอบครัวดิจิทัล

ระบบการศึกษาควรบูรณาการเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทักษะดิจิทัลและการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เข้าไปในหลักสูตร เพื่อเตรียมเด็กและเยาวชนให้สามารถรับมือกับสื่อออนไลน์และโลกเสมือนได้อย่างมีวิจารณญาณ อีกทั้งควรมีการจัดกิจกรรมเสริมทักษะ “การอยู่ร่วมกันในครอบครัวดิจิทัล” ที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างโลกออนไลน์และโลกจริง การปลูกฝังความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยีจะช่วยลดปัญหาการเสพติดดิจิทัลและความขัดแย้งภายในครอบครัว (UNICEF, 2019)

การสนับสนุนสวัสดิการและระบบช่วยเหลือทางสังคมสำหรับครอบครัวรูปแบบใหม่

นโยบายสังคมควรคำนึงถึงความหลากหลายของครอบครัวในยุคปัจจุบัน ทั้งครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวแรงงานข้ามชาติ และครอบครัวคู่สมรสเพศเดียวกัน การจัดสวัสดิการควรมีความยืดหยุ่นและครอบคลุม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการลาคลอด ลาหยุดเลี้ยงดูบุตร การดูแลสุขภาพจิต และการสนับสนุนทางการเงินสำหรับครอบครัวที่มีรายได้น้อย การสร้างระบบบริการสังคมที่เข้าถึงง่ายและไม่เลือกปฏิบัติจะช่วยให้ครอบครัวทุกรูปแบบมีความมั่นคงและลดความเหลื่อมล้ำ (OECD, 2011)

การส่งเสริมบทบาทของศาสนา วัฒนธรรม และชุมชนท้องถิ่น

แม้ว่าสังคมไทยจะเผชิญการเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์และดิจิทัล แต่ศาสนาและวัฒนธรรมยังคงเป็นฐานสำคัญที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวได้ การฟื้นฟูบทบาทของวัด ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นให้เป็นพื้นที่กลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ครอบครัว ถือเป็นเรื่องจำเป็น กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น งานประเพณี การทำบุญ หรือโครงการเยาวชนท้องถิ่น สามารถทำหน้าที่เป็นเวทีที่ช่วยให้ครอบครัวทุกเจนเนอเรชันมีปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้

ร่วมกัน (Keyes, 2014) สิ่งนี้จะช่วยให้ครอบครัวไทยสามารถรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าทางสังคมไปพร้อมกับการปรับตัวต่อโลกสมัยใหม่

สรุป

ครอบครัวไทยเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งต่อการหล่อหลอมบุคคลและสังคมไทยมาอย่างยาวนาน แต่เมื่อสังคมโลกเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์และการปฏิวัติดิจิทัล ครอบครัวไทยก็ต้องปรับตัวต่อพลวัตดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงเริ่มจากโครงสร้างครอบครัวที่เคยเป็นครอบครัวขยายซึ่งหลายรุ่นอยู่ร่วมกันค่อยๆ แปรเปลี่ยนไปสู่ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขนาดเล็ก และต่อมาได้พัฒนาไปสู่รูปแบบใหม่ๆ เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวผสม และคู่สมรสเพศเดียวกัน ขณะเดียวกันเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจดิจิทัลได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ครอบครัวบางส่วนกลายเป็นครอบครัวแรงงานข้ามชาติที่สมาชิกต้องทำงานไกลบ้าน ในขณะที่บางครอบครัวพึ่งพารายได้จากอีคอมเมิร์ซและงานอิสระทางออนไลน์ ทว่าไม่ใช่ทุกครอบครัวจะได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญ นอกจากนี้ค่านิยมทางวัฒนธรรมก็เปลี่ยนแปลงไป บทบาททางเพศเปิดกว้างขึ้น อำนาจแบบบิดาปาตานิธิปไตยลดลง และการเลี้ยงดูบุตรในยุคดิจิทัลเต็มไปด้วยความท้าทาย เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้การสื่อสารในครอบครัวสะดวกขึ้นแต่นำมาซึ่งปัญหา เช่น การเสพติดสื่อออนไลน์หรือช่องว่างดิจิทัลระหว่างวัย ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นก็ได้รับผลกระทบ รุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับความอิสระและการพัฒนาตนเอง ขณะที่รุ่นเก๋ามักยึดถือคุณค่าความกตัญญูและการอยู่ร่วมกัน สิ่งนี้ทำให้เกิดทั้งความขัดแย้งและการเจรจาเพื่อหาสมดุล ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวกคือการเปิดกว้างทางความคิด การเข้าถึงข้อมูลและโอกาสใหม่ๆ ส่วนด้านลบคือความเปราะบางของครอบครัว ปัญหาความสัมพันธ์ และการเสพติดดิจิทัล การตีความทางวัฒนธรรมสะท้อนให้เห็นทั้งความต่อเนื่องที่ยังคงรักษาคุณค่าดั้งเดิม และความเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับสังคมโลกสมัยใหม่ ดังนั้นการพัฒนาครอบครัวไทยในอนาคตควรมุ่งไปที่การสร้างครอบครัวเข้มแข็งในสังคมดิจิทัล การปรับระบบการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะครอบครัวดิจิทัล การสนับสนุนสวัสดิการที่ครอบคลุมครอบครัวทุกรูปแบบ และการส่งเสริมบทบาทของศาสนา วัฒนธรรม และชุมชนท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ทั้งหมดนี้สะท้อนว่าครอบครัวไทยกำลังอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ต้องผจญกับรากฐานดั้งเดิมเข้ากับการปรับตัวต่อโลกาภิวัตน์และดิจิทัลเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- โครงการวิจัยจุฬาลงกรณ์. (2539). *การเปลี่ยนแปลงครอบครัวไทยกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล นันทศิริ. (2548). *โครงสร้างและบทบาทของครอบครัวไทยในสังคมเกษตรกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2556). *สังคมไทยกับการเปลี่ยนแปลงครอบครัว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- พิเชฐ สายพันธ์. (2554). *ครอบครัวไทยกับพุทธศาสนา: บทบาทและการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Asis, M. M. B. (2006). Living with migration: Experiences of left-behind children in the Philippines. *Asian Population Studies*, 2(1), 45–67.
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London: Sage.
- Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Cherlin, A. J. (2010). *The Marriage-Go-Round: The State of Marriage and the Family in America Today*. New York: Vintage.
- Connell, R. (2009). *Gender in World Perspective*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (2002). *Runaway World: How Globalisation is Reshaping Our Lives*. London: Profile Books.
- Hampton, K., Sessions, L., & Her, E. J. (2011). Core networks, social isolation, and new media. *Information, Communication & Society*, 14(1), 130–155.
- Inglehart, R., & Baker, W. E. (2000). Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*, 65(1), 19–51.

- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keyes, C. F. (2014). *Finding Their Voice: Northeastern Villagers and the Thai State*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *New Media & Society*, 9(4), 671–696.
- OECD. (2011). *Doing Better for Families*. Paris: OECD Publishing.
- Tapscott, D. (2009). *Grown Up Digital: How the Net Generation is Changing Your World*. New York: McGraw-Hill.
- Thornton, A., & Lin, H. S. (1994). *Social Change and the Family in Taiwan*. Chicago: University of Chicago Press.
- Twenge, J. M. (2017). *iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy—and Completely Unprepared for Adulthood*. New York: Atria Books.
- UNICEF. (2019). *Children in a Digital World*. New York: United Nations Children's Fund.
- Wellman, B., & Haythornthwaite, C. (2002). *The Internet in Everyday Life*. Oxford: Blackwell.